

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania K.K.

od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie

o wysokość policyjnej renty rodzinnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 14 maja 2025 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 12 maja 2023 r., sygn. akt III AUa 1892/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego**

Piotr Prusinowski Dawid Miąsik Romualda Spyt

UZASADNIENIE

Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (organ rentowy) decyzją z 11 sierpnia 2017 r. na podstawie art. 24a w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1121, dalej jako ustawa zaopatrzeniowa) ponownie ustalił wysokość renty rodzinnej po zmarłym J. K. (ubezpieczony), do której uprawniona jest K. K. (ubezpieczona) na kwotę 1.956,78 zł (po potrąceniach 1.666,50 zł).

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z 1 września 2021 r., VIII U 1225/19 oddalił odwołanie ubezpieczonej od tej decyzji, opierając się na następujących ustaleniach faktycznych. J. K., urodzony w 1928 r., nabył prawo do emerytury milicyjnej decyzją z 9 października 1981 r. po zakończeniu 15 września 1981 r. służby rozpoczętej 24 stycznia 1953 r. Decyzją z 29 grudnia 2008 r. organ rentowy ustalił ubezpieczonej prawo do policyjnej renty rodzinnej po mężu. Decyzją z 27 lutego 2017 r. organ rentowy, wydaną w ramach rewaloryzacji świadczenia, ustalił wysokość renty rodzinnej do wypłaty na kwotę 3.120,77 zł, wyliczoną w kwocie odpowiadającej 75% podstawy wymiaru świadczenia emerytalnego przysługującego zmarłemu mężowi (to jest od kwoty 5.564,63 zł). Następnie organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję o ponownym ustaleniu wysokości renty rodzinnej przysługującej ubezpieczonej po zmarłym mężu, opierając się na treści informacji IPN Nr [...] z 15 marca 2017 r., zgodnie którą ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 24 stycznia 1953 r. do 14 grudnia 1954 r.

Oddalając odwołanie Sąd pierwszej instancji odwołał się do art. 15c ust. 1, art. 24a ust. 1, art. 13a ust. 5 oraz art. 13b ust. 1 pkt 4 ustawy zaopatrzeniowej. Następnie wyjaśnił, że w świetle informacji przedstawionej przez IPN niesporne było, że w okresie od 24 stycznia 1953 r. do 14 grudnia 1954 r. ubezpieczony służył w jednostkach Milicji Obywatelskiej, w których służba była traktowana jako służba na rzecz totalitarnego państwa. W konsekwencji decyzja organu rentowego o

ponownym ustaleniu wysokości świadczenia rentowego (i jego obniżeniu) była prawidłowa.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 12 maja 2023 r., III AUa 1892/21 oddalił apelację ubezpieczonej. Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którym informacja IPN potwierdzała, że ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, co stanowiło wystarczającą podstawę faktyczną do wydania zaskarżonej decyzji. Sąd Apelacyjny zwrócił jednak uwagę, że Sąd pierwszej instancji na podstawie akt osobowych ubezpieczonego ustalił, czym faktycznie zajmował się on w czasie swojej służby oraz ocenił jego postawę obywatelską w spornym okresie (jak współpraca z partią, udział w szkoleniach, praca ze źródłami osobowymi). Doprowadziło to Sąd do konkluzji, że ubezpieczony był lojalnym, zaangażowanym funkcjonariuszem służb PRL w okresie stalinowskim. W dalszej kolejności Sąd drugiej instancji podkreślił, że przywileje rentowe byłych funkcjonariuszy służb PRL nie są prawami słuszenie nabytymi, zatem nie korzystają z ochrony praw nabytych i mogą być modyfikowane ze względów wynikających z zasady sprawiedliwości społecznej. Wysokość świadczeń rentowych funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa była jedną z form ich przywilejowania w zamian za służbę na rzecz opresyjnego państwa.

Ubezpieczona zaskarżyła powyższy wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając: 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie: art. 15c i 32 ust. 1 pkt 1 oraz art. 24a ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 2 Konstytucji RP polegające na arbitralnym obniżeniu świadczenia emerytalnego przysługującego w ramach zabezpieczenia społecznego, które narusza elementarne zasady ochrony praw nabytych, zasadę zaufania obywateli do państwa zasadę sprawiedliwości społecznej oraz zasadę nieretroakcji wynikające z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego; art. 7 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, a ponadto art. 6 w związku z art. 180 § 1 k.p.a. i w związku z art. 11 ustawy zaopatrzeniowej przez powołanie się przez organ rentowy w podstawie prawnej wydanej na nie-akt (konkretnie na przepis wywodzony jako obowiązujący od dnia 1 stycznia 2017 r. z tak zwanej „ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby

Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin”, Dz.U. z 2016 r., poz. 2270), a w konsekwencji przez oparcie decyzji na wadliwych przepisach prawa nie korespondujących z zasadami praworządności i legalizmu, w sytuacji gdy dla obowiązywania przepisu wymaga się, aby został ustanowiony zgodnie z innymi przepisami obowiązującymi w systemie prawa i wszedł w życie, a to determinuje stwierdzenia, czy został wydany zgodnie z prawotwórczymi normami kompetencyjnymi organu oraz zgodnie z zasadami i trybem ustawodawczym, a co do tego warunku skarżąca zaprzecza, aby został on dotrzymany w procesie ustawodawczym, o czym świadczą wydarzenia z dnia 16 grudnia 2016 r. w Sejmie RP; 3) art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zw. z art. 15c i 32 ust. 1 pkt 1 oraz art. 24a ustawy zaopatrzeniowej, polegające na arbitralnym obniżeniu przysługującego świadczenia emerytalnego skarżącej, co stanowi nieproporcjonalne i nieuzasadnione naruszenie przysługującego jej prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego; 4) art. 30 oraz art. 47 Konstytucji RP w zw. z art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w zw. z art. 15c i 32 ust. 1 pkt 1 oraz art. 24a ustawy zaopatrzeniowej, polegające na naruszeniu godności skarżącej, prawa do ochrony czci, dobrego imienia, prawa do prywatności i prawa do poszanowania życia rodzinnego, przez przyjęcie, że służba jej męża w okresie przed 31 lipca 1990 r. stanowiła „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, a tym samym arbitralne przypisanie jej - w akcie prawnym rangi ustawy — winy za działania związane z naruszeniami praw człowieka, których dopuszczali się niektórzy przedstawiciele władzy publicznej PRL oraz niektórzy funkcjonariusze organów bezpieczeństwa PRL, a do których jej mąż w żaden sposób się nie przyczynił; 5) art. 45 ust. 1 w zw. z art. 10 ust. 112 Konstytucji RP oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 6 ust. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w zw. z art. 15c i art. 32 ust. 1 pkt 1 oraz art. 24a ustawy zaopatrzeniowej, polegające na zastosowaniu represji ekonomicznych bez wykazania winy indywidualnej w zachowaniach ocenianych jako przestępcze, zastąpienie w tym zakresie władzy sądowniczej władzą ustawodawczą i odwróceniu w ten sposób zasady domniemania niewinności przez uznanie wszystkich funkcjonariuszy będących w służbie przed 31 lipca 1990 r.

za winnych działań zasługujących na penalizację, w sytuacji gdy nie wynika to ani ze słusznych ustaw czy prawomocnych wyroków sądów, a z dyspozycji politycznych ośrodków sprawujących w państwie władzę; 6) art. 32 ust. 1 w zw. z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w zw. z art. 15c ust. 1 pkt 1 oraz 32 ust. 1 pkt 1 oraz art. 24a ustawy zaopatrzeniowej, polegające na nieuzasadnionym, dyskryminującym zróżnicowaniu uprawnień skarżącej o charakterze majątkowym wynikających ze służby po roku 1990 i obniżeniu świadczeń emerytalnych należnych jej z tytułu służby jej męża, w stosunku do osób, które nie pełniły służby w okresie PRL, w sposób naruszający zasadę równości wobec prawa;

2) naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. przez jego błędną wykładnię i przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów w związku z brakiem wszechstronnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego i rażąco bezzasadne przyjęcie, iż pełnienie służby przez męża skarżącej J. K. w milicji obywatelskiej w okresie od 1953-1954 r. było pełnieniem służby na rzecz totalitarnego państwa, podczas gdy sam fakt pełnienia służby nie może *per se* oznaczać, że J. K. naruszył czyjejkolwiek podstawowe prawa człowieka lub, że efekty jego służby godziły w podstawowe prawa i wolności obywatelskie osób, które z racji prowadzonej działalności antypaństwowej musiały być nimi dotknięte.

Skarżąca wniosła uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu, zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, a w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, oraz rozpoznanie sprawy na rozprawie.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ubezpieczonej okazała się uzasadniona.

W odniesieniu do rent rodzinnych w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki: z 4 grudnia 2024 r., III USKP 97/23, LEX nr 3794170; z 7 lutego 2024 r., II USKP 126/22, OSNP 2024, nr 9, poz. 94; z 6 marca 2024 r., I USKP 108/23, LEX nr 3690867; z 12 marca 2024 r., II USKP 98/23, LEX nr 3692601; postanowienie z 20 marca 2024 r., II USK 33/23, LEX nr 3695245) utrwaliło się już stanowisko, zgodnie z którym obniżenie renty rodzinnej na podstawie przepisów ustawy zaopatrzeniowej jest nie do pogodzenia z różnymi wartościami konstytucyjnymi z następujących przyczyn. Po pierwsze, obniżenie wysokości renty rodzinnej na podstawie art. 24a ustawy zaopatrzeniowej może być ocenione jako ingerencja w nabyte prawo własności, jakim jest prawo do świadczenia z zaopatrzenia emerytalno-rentowego (art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP), dokonane z naruszeniem zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) oraz zasady demokratycznego państwa prawa, urzeczywistniającego zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, ochrony praw nabytych oraz sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). O ile bowiem obniżenie wysokości świadczenia przysługującego funkcjonariuszowi, który pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, może być oceniane przez pryzmat kryterium niesłusznego nabycia prawa do pobierania świadczenia w określonej wysokości, wyższej niż przeciętne świadczenia z systemu powszechnego, to rozumowanie to nie dotyczy to osób uprawnionych do renty rodzinnej. Renta rodzinna jest bowiem – pod względem prawnym – samodzielnym, odrębnym świadczeniem od emerytury lub renty mundurowej z systemu zaopatrzeniowego. Przysługuje członkom rodziny funkcjonariusza, którzy to członkowie nie pełnili służby na rzecz totalitarnego państwa. Uprawnionymi do tego świadczenia są więc osoby, którym nie można postawić zarzutu „niesłusznego nabycia” prawa do renty rodzinnej w określonej wysokości z uwagi na ich własne decyzje i zachowania w okresie komunizmu w odniesieniu do wspierania tego systemu władzy. Po drugie, ingerencja ustawodawcy w prawo własności (a takim niewątpliwie jest prawo do renty rodzinnej z zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy) nastąpiła wiele lat po zakończeniu przez zmarłego funkcjonariusza służby na rzecz totalitarnego państwa. Samo prawo do renty rodzinnej powstało zaś według aktualnych w dacie jego nabycia przepisów normujących system zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy, przy czym z reguły

miało to miejsce na podstawie przepisów ustawy zaopatrzeniowej w brzmieniu sprzed nowelizacji z 2016 r., a zatem przepisów ustanowionych już po zmianie ustroju (w niniejszej sprawie prawo do renty rodzinnej przyznano ubezpieczonej w 2008 r. na podstawie przepisów ustawy zaopatrzeniowej z 1994 r.). Uprawnieni do rent rodzinnych mogli zatem zakładać, że prawo to im rzeczywiście przysługuje, tym bardziej, że zarówno ustawa zaopatrzeniowa z 1994 r., jak i pierwsza tzw. ustawa dezubekizacyjna z 2009 r. nie ograniczała owych uprawnień z uwagi na służbę funkcjonariusza na rzecz totalitarnego państwa" (postanowienie z 20 marca 2024 r., II USK 33/23). Dlatego w przypadku osób uprawnionych do policyjnych rent rodzinnych, którzy z uwagi na zaawansowany wiek lub całkowitą niezdolność do pracy, połączoną z niezdolnością do samodzielnej egzystencji, nie mieli możliwości po obniżeniu świadczeń rentowych, podjęcia działalności zarobkowej i dostosowania się do zmienionej sytuacji prawnej, kwestionowane unormowanie narusza zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa w sferze zabezpieczenia społecznego (wyroki Sądu Najwyższego: z 10 grudnia 2024 r., III USKP 107/23, LEX nr 3811307; z 30 listopada 2023 r., III USKP 65/23, OSNP 2024, nr 6, poz. 67; z 6 marca 2024 r., I USKP 108/23, LEX nr 3690867; postanowienie Sądu Najwyższego z 28 listopada 2024 r., III USK 262/23, LEX nr 3801317).

Oceniając prawidłowość decyzji organu rentowego w przedmiocie obniżenia wysokości renty rodzinnej na podstawie ustawy zaopatrzeniowej w znowelizowanym brzmieniu, sąd ubezpieczeń społecznych nie może także pominąć – gdyby uczynił unik i nie zastosował do oceny legalności decyzji przepisów Konstytucji RP – przepisów wiążącego Rzeczpospolitą Polską norm prawa międzynarodowego. Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa ETPCz, ingerencja ustawodawcy krajowego w sferę świadczeń z systemu ubezpieczenia społecznego, skutkująca obniżeniem wysokości wypłacanej emerytury lub renty, stanowi ingerencję w prawo własności ubezpieczonego. Legalność tej ingerencji uzależniona jest zaś od wyników testu proporcjonalności. Sąd może przeprowadzić ocenę proporcjonalności regulacji ustawowej, na podstawie, której obniżono świadczenie, w ramach rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa z perspektywy zgodności ustawy z umową międzynarodową (wyrok Sądu Najwyższego z 9 czerwca 2022 r., III USKP 145/21,

OSNP 2022, nr 11, poz. 113 z odwołaniem do testu w sprawie Cichopek, skarga nr 15189/10, A. C. przeciwko Polsce). W sprawie III USKP 145/21 Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że z wyroku ETPCz wynika konieczność uwzględnienia następujących okoliczności. Po pierwsze, zmiana wysokości świadczeń nie może naruszać samej istoty prawa do świadczenia z systemu ubezpieczeń społecznych. Po drugie, adresat regulacji obniżającej świadczenia nie może być nieproporcjonalnie i nadmiernie obciążony, co wymaga uwzględniania konkretnych okoliczności i osobistej sytuacji skarżącego. Z powyższego wynika, że ocena proporcjonalności interwencji prawodawcy w sferę ukształtowanych już uprawnień osób pobierających świadczenia z systemu ubezpieczeń społecznych jest w wysokim stopniu zindywidualizowana.

Naruszenie powyższych przepisów Konstytucji RP oraz Konwencji przez zastosowanie przez Sąd drugiej instancji art. 24a ustawy zaopatrzeniowej jest tym bardziej rażące w niniejszej sprawie, gdy uwzględni się, że świadczenie rentowe zostało obniżone odwołującej się do minimalnej wysokości przewidzianej ustawą zaopatrzeniowej wyłącznie z powodu kwalifikacji jako służby na rzecz totalitarnego państwa okresu służby zmarłego męża wynoszącego 23 miesiące spośród prawie 29 lat służby. Nie można w takiej sytuacji mówić o zachowaniu jakiegokolwiek proporcjonalności w reakcji ustawodawcy oraz organu rentowego. W takiej sytuacji obniżenie świadczenia nie ma nic wspólnego z postulowaną w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej zasadą sprawiedliwości społecznej, lecz ma charakter swoistej zemsty zaspokajającej populistyczne oczekiwania pewnej części społeczeństwa i tym samym jest politycznym narzędziem do zdobycia poparcia elektoratu (postanowienie Sądu Najwyższego z 28 listopada 2024 r., III USK 262/23).

W dalszej kolejności należało zwrócić uwagę, że w stosunku do ubezpieczonej organ rentowy wydał w 2017 r. dwie decyzje dotyczące przysługującego jej prawa do renty rodzinnej: decyzję zaskarżoną w niniejszej sprawie oraz decyzją z 27 lutego 2017 r. W tej kwestii Sąd Najwyższy w powołanej już sprawie III USKP 145/21, zwracając uwagę, że legitymacja do działania organu z urzędu w przypadkach objętych hipotezą art. 24a ustawy zaopatrzeniowej została zawarta w art. 2 ust. 2 ustawy zmieniającej z 2016 r. Zgodnie z dyspozycją tego przepisu, w przypadku osób pobierających renty rodzinne przysługujące po osobach, w stosunku do których z

informacji, o której mowa w art. 13a ustawy zmienianej w art. 1, wynika, że pełnili służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zmienianej w art. 1, i które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy mają przyznane świadczenia na podstawie ustawy zmienianej w art. 1, organ emerytalny właściwy według przepisów ustawy zmienianej w art. 1, wszczyna z urzędu postępowanie w przedmiocie ponownego ustalenia wysokości świadczeń, o których mowa w art. 24a ustawy zmienianej w art. 1. Przepis, zgodnie z jego treścią, znajduje zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do osób, które w dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej mają przyznaną rentę rodzinną. Konsekwencją zastosowania trybu wskazanego w art. 2 ust. 2 ustawy zmieniającej z 2016 r. jest również natychmiastowa wykonalność decyzji zmieniającej wysokość renty wynikająca z art. 2 ust. 4 tej ustawy. Opisana procedura nie ma zastosowania w przypadku osób, którym renta rodzinna była ustalana od 1 stycznia 2017 r. Wówczas w trakcie postępowania w sprawie ustalenia prawa do zaopatrzenia emerytalnego organ emerytalny ustala wysokość świadczenia, stosując zarówno art. 24 ustawy zaopatrzeniowej, jak również art. 24a tej ustawy.

W konsekwencji, prawomocne decyzje organu emerytalnego ustalające prawo do renty rodzinnej wydane od 1 stycznia 2017 r., nie mogą być przedmiotem postępowania wszczętego na podstawie art. 2 ustawy zmieniającej z 2016 r., ponieważ nie obejmuje ich dyspozycja tego przepisu. W takich sytuacjach organowi pozostaje weryfikacja, czy w sprawie nie została spełniona jedna z enumeratywnych przesłanek wymienionych w art. 33 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, uprawniających do zmiany lub uchylecia decyzji na wniosek lub z urzędu.

Niezasadny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy (uchwała składu siedmiu sędziów z 16 września 2020 r., III UZP 1/20, OSNP 2021, nr 3, poz. 28). Chociaż nie można zaaprobować stanowiska, że w każdym przypadku kryterium pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej spełnione jest już tylko w przypadku formalnej przynależności do wymienionych w nim służb (wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2023 r., I USKP 40/22, OSNP 2023, nr 11, poz. 126), to

jednak określenie formacji lub instytucji, w której odbywana była służba (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej), ma istotne znaczenie. Zakres i przedmiot działalności danej formacji (jednostki) może *prima facie* potwierdzać, iż była ona bezpośrednio ukierunkowana na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, stanowiący jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych tej jednostce zadań. Nawet brak po stronie ubezpieczonego indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, samoistnie nie wyklucza kwalifikacji jego służby jako służby na rzecz państwa totalitarnego (wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2024 r., III USKP 102/23, LEX nr 3652059). Skoro art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej łączy służbę na rzecz totalitarnego państwa z samym podjęciem służby w instytucjach i formacjach w tym przepisie wymienionych, to istnieje domniemanie faktyczne (wynikające z informacji o przebiegu służby potwierdzającej służbę w tych jednostkach), że służba w nich była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Domniemanie to może być obalone w procesie cywilnym przez ubezpieczonego. Tym samym Sąd drugiej instancji mógł ocenić sporny okres służby ubezpieczonego jako służbę na rzecz totalitarnego państwa wyłącznie na podstawie angażu. Natomiast Sąd drugiej instancji nie ograniczył się do takiej kwalifikacji, wyjaśniając na podstawie akt osobowych, jakie czynności faktycznie podejmował ubezpieczony oraz w jaki sposób był zaangażowany w utrzymanie niedemokratycznego systemu u władzy.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, uznając za zbędne odniesienie się do pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej, skoro uzasadniony okazał się główny jej zarzut obejmujący swym zakresem zastosowanie art. 24a ustawy zaopatrzeniowej, samodzielnie lub w powiązaniu z innymi przepisami ustawy zaopatrzeniowej, oraz art. 64 ust. 1 i 2, art. 67 ust. 1, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji RP.

[SOP]

